

נאמר של נייר

תערוכת הנופים המפושלים של „אמנות לעם” *

אנאטומיה של מאבק בין מישר לאמן * כמה „חירבות חיזעה”

היו? * ספר עיברי על ציניקאי מהמאה הי"ח * הדוקטוריונים

אמנות

נופשלה

אגף התרבות של מישר-החינוך-והתרבות מפרנס את מרבית תקציבה של האגודה לקידום אמנות לעם שבה מצוי „המדור לאמנויות פלסטיות” שמטרתו לקדם את האמנות לעם בעזרת האמנויות הפלסטיות. בימים אלה החל המדור הנ"ל בהפעלת תערוכה ניידת, במסגרת אירועי חגיגות שנת ה-30 למדינת ישראל, תחת הכותרת „נופים באמנות הישראלית”, ושומר האמינות הישראלית עלול לטעות ולחשוב, שתערוכה ניידת זו משקפת 30 שנות „גור פיה באמנות הישראלית”. אלא שהנוף בתערוכה שונה.

על הכנת התערוכה והקטאלוג שלה הופקד רדי בינט, המקדים וכותב: „זוהי ארץ ים-תיכונית, בה מכה השמש בחוזק...” וממשיך ומציין כי „ציירים כמו אביגדור סטימצקי, טוביה בארי או הושע נוישטיין אינם מציירים נוף מסוים; קשה לזהות בתמונותיהם איזור מוכר, מקום מוגדר. יחד עם זאת — הנוף הישראלי מהווה עכורם נקודת-מוצא חשובה, מקור לסיים דברי הקדמתו כותב בינט הנ"ל:

„מייצג שיקרני לניסוח זה של בינט הנ"ל הוא „פרוייקט נהר ירושלים” של הושע נוישטיין, בלייה ומארכס, המצורף לתערוכה הנ"ל. פרוייקט זה, שכותב שורות אלה היה עד לו בשעתו, היווה ניסיון להטביע — בעזרת רמקולים שצווחו קולות מים — את גיא ב'היננס כמו היה ערוץ יבש בקולוראדו. האמנים שהנוף הישראלי משמש להם „מקור השראה ליצירה...” כדברי בינט הנ"ל, התעלמו מכך שבגיא ב'היננס העלו עולה עוללים למוזק ולעשורת.

„וזהו המקום לציין שאין התערוכה כוללת, כמוכך, את כל האמנים הישראלים העוסקים בנרשאה זה, אלא מהווה מיגוון מייצג לגישות השונות...” אם להתעלם מהשאלה „נוף ארצישראלי” או „נוף ישראלי” * , הרי בולט כי לפחות מחצית הציירים שעבודותיהם משתתפות בתערוכה אינם „מהווים מייצג לגישות השונות...” בעוד גישות לנוף של אמנים בולטים כיגאל תומרקין, דדי בן-שאל ויאיר גרבון, אינן כלולות ב„מיגוון מייצג לגישות” של בינט. יחד עם זאת, מפתיע למצוא בתערוכה מתקתקה זו עבודה בולטת כ„עצים בים” של מנשה קדישמן, שאותה מגדיר האמן במילים: „רצייתי להצמיח עצים מתוך ארמה שהיא מתכת וזכוכית. להצמיח עצים מתוך ים מלוח. חתכתי פתחים פלור-חתי פלדה, בצורה של עצים (ראה תמונה)...”

לסיכום, גם תערוכה זו יכולה להצטרף אחר כבוד ובלא תחושת-נחיתות לשאר הנופים התרבותיים המפושלים של אמנות לעם, שתחת להביא „אמנות לעם” משמשת כרפעולה לבעלי חזקה באמנות ובתרבות — ולא לאמנים.

רב מכר

שעור גרמני

גרמנים מועטים בלבד לחמו בגלוי נגד המישר הנאצי בארצם, ומחוצה לה. אחד מאלה היה הסופר המעולה זיגפריד לנץ,

* שרירותי ואוילי למדי להציג תמונות של אברהם נתן מ"1941, ומנחם שמי מ"1925, תחת הכותרת „נוף ישראלי” עוד בטרם נולדה ישראל, ולהציג תמונות סני-ליות של נחום גוטמן מ„ישראל” במקום עבודותיו הנהדרות מימי „ארץ ישראל”.

שמעשו בעת ההיא מקבילים במידה רבה למעשיו של הקנצלר הגרמני הקודם וילי בראנדט. זיגפריד לנץ ערק מהצי הגרמני ולחם נגד בני עמו בדנמרק ואף תיאר את מאבקו זה, בצורה סיפורית, בסיפרו שיחת העיר *.

בכל ספריו עוסק זיגפריד לנץ בביקורת מוסרית של החברה הגרמנית, ריקבונה ההיסטורי והאידיאולוגי, וכן הזדקקותו של עם זה לשלטון דכאני. הוא עושה זאת בלא משוא-פנים או תרגילי התחסדות וצביעות, תוך שהוא מציג שאלות נוקבות בסיגנון: „אם עורר-דין מפורסם פהאמי בורג מואשם היום בפשיעי-מלחמה, חיי-בים אנו לשאול את עצמנו: כיצד זה קרה? היכן הפתתם כל השנים? מה קרה למצפוננו ולמצפון שכנינו?...” ועל שאלות שכאלה משיב זיגפריד לנץ בצורה מבריקה ב"348 עמודי סיפרו השעור הגרמני, שראה אור החודש בתרגום נהדר לעיברית, תוך האפלה על ספריהם של היינריך בל זיגנרט גראס שכבר תורגמו לעיברית *.

השעור הגרמני הוא סיפרו של זיגי יפזן, אסיר במוסד לעבריינים צעירים, הנדרש לכתוב חיבור בנושא „תענוגות החובה”, שבו הוא כותב בתוקף נסיבות כפייתיות על אביו השוטר מתחנת רוגביל „התחנה הצפונית ביותר בגרמניה”. על אביו אשר „בימות מילחמה ובימות שלום, הוא מניף את עצמו על אופניו ומדריש אל תוך המכוני הסתם של תפקידו...” חיבורו של זיגי יפזן, העולם הסובב אותו, והמניעים שהביאו לכליאתו, מסתכר מים לשעור גרמני שרק גרמני שמרד בגרמניה ובגרמניות, יש בכוחו להעניק. ביום שישי אחד בחודש אפריל, שנת '43, יוצא אביו של זיגי כדי למסור לצייר

* ראה אור בעברית בהוצאת עם עובד בספריה לעם.

** זיגפריד לנץ, „השעור הגרמני”, תרגום: חיים איזק, הוצאת „זמורה, ביתן, מודן” 348 עמודים (כריכה רכה).

מאכס לודוויג ננון, „איפור לצייר שהחולט עליו כברליו...” על מסירת האיפור מגיב הצייר בפליאה ושואל את השוטר, אביו של זיגי, כיצד ישיגו על קיום האיפור, וזה משיב לו: „רק תחכה ותראה, מאכס...” אלא שהצייר ממשיך לצייר. זיגי הופך שותף לקשר שלו „נגד המדינה”. באחד הציורים מצייר מאכס המון שחפים, שאותם מתאר זיגי: „אולם אחרי-כך גיליתי שכל אחד מן השחפים כומתת-שירות של המישר טרה על ראשו ונשר-המדינה על חזהו

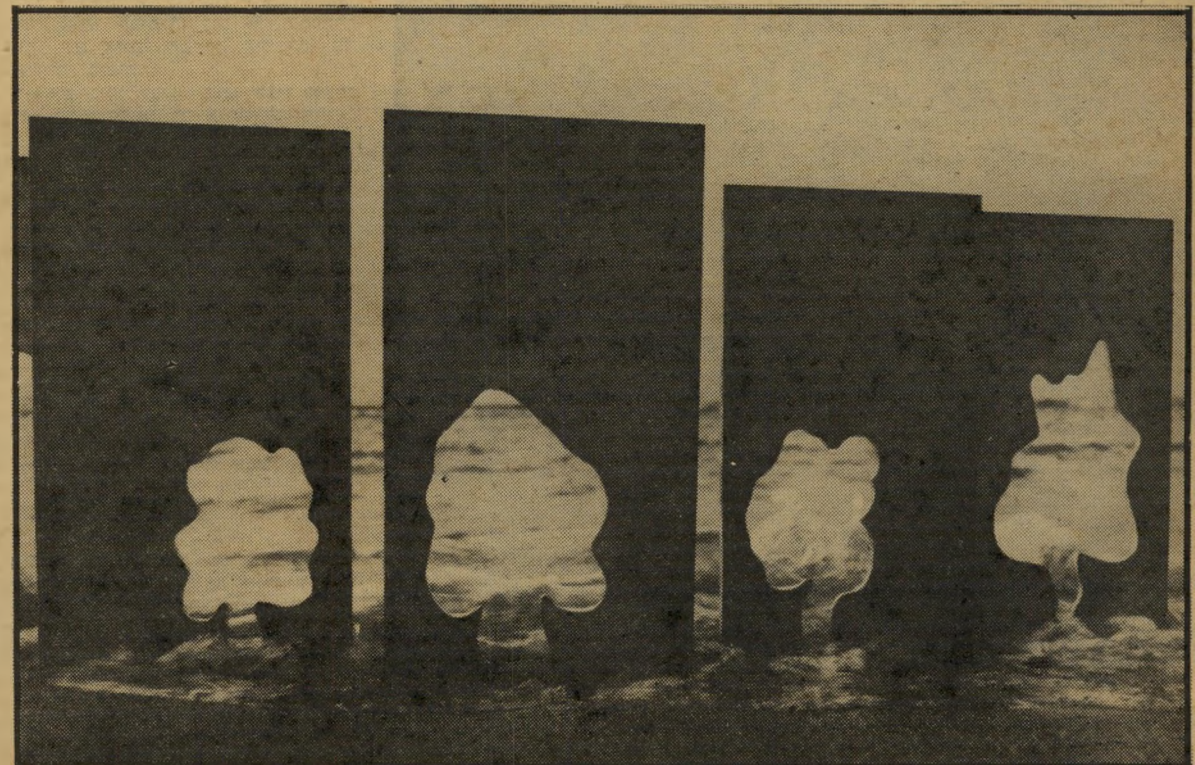
זיגפריד לנץ

מה שהושג פעם — יישאר לעולם

הקמור, ולא זו בלבד: כל השחפים דומים היו לאביו, פניהם פניו המנומנמים...” כעבור זמן מבקר השוטר אצל הצייר עם הוראה לרשום את ציוריו מהשנותיים הקודמות, ובמהלך הפגישה פולט אביו של זיגי את „אני עושה רק את חזבתי, מאכס...” בעוד תגובתו של הצייר היא: „זה לא יועיל לכם. זה עדיין לא הועיל לאיש. תיפסו לכם מה שמפחד אתכם. החרימו, חיתכו, שירפו. מה שהושג פעם, יישאר לעולם...”

בינתיים מגיע אל המוסד לעבריינים צעירים פסיכולוג צעיר, הכותב דיסרטציה על זיגי, שמגמתה „רצח הוא ללמד זכות עליו, לטהר ולאשר אותו; רצח הוא להצדיק את גניבת התמונות שנכבתי... בכלל הבטיח לי שיכלים כפרשתי את מיקרה-הגנבול, וידרוש למעני דיון-צדק...” בשיחה בין שוטר הכפר לבין הדוור, אומר הדוור לאביו של זיגי: „מספרים שאתה עושה יותר משהיית אדם לעשות, ומכל מקום שאתה עושה יותר משדורשת החובה...” ואילו השוטר טוען כי „כצו נאמר שהוא מנוכר לאומה” ומוסיף: „ישל-פיכך הוא סכנה למדינה ולא-רצונו, פשוט מנוון — אם אתה יודע, למה אני מת-כוון...”

אלא שתוכניות המילחמה של אלה ש-ציוריו של מאכס „מנוכרים” להם אינן עולות יפה. אחיו הצעיר של זיגי, יפזן, עורק מהצבא הגרמני המובס ומסתתר אצל הצייר. למרות המפלה המתקרבת, שוטר הכפר מגביר את רדיפתו אחר הצייר, ובאחד המיפגשים אומר הצייר לשוטר: „אם אתה חושב שארם צריך למלא את חובתו, אני אומר לך את ההיפך: אדם צריך לעשות משהו שצונע בחובתו. חובה, בעיני, זו רק יורה עיוורת. על כורחו אדם עושה משהו שאין הוא תופעת...” השוטר אינו מבין זאת בעוד בנו, זיגי, מבצע זאת. הוא גונב, אוסף,

מושה קדישמן: עצים בים, 1973, פלדה וים